

واژه‌شناسی در انگلیسی و فارسی

www.ketab.ir

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور
مشخصات نشر
مشخصات ظاهری
شابک

عبداللهی گیلانی، محمد، ۱۳۴۵-
واژه‌شناسی در انگلیسی و فارسی/پدیدآور محمد عبداللهی گیلانی؛ ویراستار زری فخری قاضیانی.
رشت، سراوان: کتاب مزدا، ۱۳۹۸.
۴۳۴ ص: جدول، نمودار.
۹۷۸-۶۰۰-۹۵۷۰۷-۹-۹

وضعیت فهرست نویسی فیبا
یادداشت
یادداشت
یادداشت
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
رده بندی کنگره
رده بندی دیویی
شماره کتابشناسی ملی

واژه‌نامه
کتابنامه
نمایه
زبان انگلیسی -- واژه‌شناسی -- راهنمای آموزشی
English language -- Lexicology -- Study and teaching
انگلیسی -- واژه‌سازی
English language -- Word formation
نویسندگان و پسوندها
English language -- Suffixes and affixes
۹۵۷۶
۲۸/۴۱۳
۵۹۷۰۸۱۵

پدید آور: محمد عبداللهی گیلانی (عضو هیات علمی مرکز آموزش عالی فنی و مهندسی بوئین زهرا)
ویراستار: زری فخری قاضیانی

تاریخ چاپ: ۱۳۹۸

شمارگان: ۱۰۰۰

نوبت چاپ: اول

ناشر: کتاب مزدا

چاپخانه: سالیانی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۷۰۷-۹-۹

قیمت: ۷۰ هزار تومان

تمام حقوق محفوظ و مخصوص مؤلف است.
mazdabooks2015@gmail.com

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار
۵	فصل اول: واژه شناسی
۶	۱-۱ مقدمه
۶	۱-۲ واژه چیست؟
۱۱	۱-۳ واژه، نماد واژه، واژه گونه، و تکواژ قاموسی
۱۲	۱-۵ دایره ذهنی واژگان
۱۲	۱-۶ اهمیت واژه شناسی
۱۳	۱-۷ واژه شناسی، نحو و واج شناسی
۱۵	۱-۸ واژگان ژانریک، رومانس و یونانی
۱۷	۹-۱ کاربرد a و a.
۱۸	فصل دوم: ثبت واژگان
۱۹	۱-۲ حجم واژگان
۱۹	۲-۲ کسب دانش واژگانی
۲۱	۳-۲ ساختار دایره ذهنی واژگان: ذخیره یا قوالب
۲۱	۴-۲ فرهنگ واژگان
۲۱	۵-۲ نخستین فرهنگ لغت
۲۳	۶-۲ نگارش فرهنگ لغت
۲۴	۷-۲ انگلیسی آمریکایی و بریتانیایی
۳۲	فصل سوم: ساخت تکواژ قاموسی
۳۳	۱-۳ مقدمه
۳۳	۲-۳ اجزای کلام
۳۵	۳-۳ واژه های طبقه باز و طبقه بسته
۳۶	۴-۳ تکواژ
۳۸	الف) اسم های مشتق شده از اسم
۳۹	ب) اسم های مشتق شده از مقوله های دیگر
۳۹	۵-۳ تقسیم واژه
۴۰	۶-۳ مرکب سازی
۴۳	الف) ساختار واژه مرکب
۴۵	ب) انواع مرکب
۴۸	۷-۳ شیوه های دیگر واژه سازی
۴۸	۱-۷-۳ عبارت واژگانی شده

۴۸	۳-۷-۲ ابداع
۴۹	۳-۷-۳ پسین سازی
۵۰	۳-۷-۴ ادغام
۵۲	۳-۷-۵ سرنام
۵۳	۳-۷-۶ سرنام معکوس
۵۴	۳-۷-۷ حروف اول یا اختصار
۵۶	۳-۷-۸ برش
۵۷	۳-۷-۹ اسم خاص یا نام پیشه
۵۸	۳-۷-۱۰ نام بزرگ
۵۹	۳-۷-۱۱ نام خاص
۵۹	۳-۷-۱۲ نام هنری
۵۹	۳-۷-۱۳ نام باستان
۵۹	۳-۵-۱۴ نامواژه مونث و مذکر
۵۹	۳-۵-۱۵ نام تک جنسیت
۶۱	۳-۵-۱۶ نام صمیمی
۶۱	۳-۵-۱۷ نام علمی
۶۲	۳-۵-۱۸ قرض گیری
۶۳	۳-۵-۱۹ تبدیل
۶۴	۳-۵-۲۰ تغییر معنای واژگان
۶۵	الف) گسترش استعاره‌ای
۶۶	ب) محدودیت معنایی
۶۶	پ) تحول معنایی
۶۷	ت) معکوس
۶۷	۳-۵-۲۱ مکان واژه
۶۷	۳-۵-۲۲ چند معنایی
۶۸	۳-۵-۲۳ ابهام واژگانی
۶۸	۳-۵-۲۴ اتباع
۷۲	۳-۵-۲۵ ممنوعیت واژه سازی
۷۲	۳-۶ روابط بین واژه ها
۷۲	۳-۶-۱ تضاد
۷۲	الف) تضاد بی درجه:
۷۲	ب) تضاد درجه دار

۷۲	ب) تضاد رابطه‌ای
۷۳	۳-۶-۲ هم‌نویسه
۷۴	۳-۶-۳ هم‌آوا
۷۴	۳-۶-۴ هم‌نام
۷۸	۳-۶-۵ واژه شامل و واژه مشمول
۷۸	۳-۶-۶ واژه عضو
۷۸	۳-۶-۷ واژه ارجاع
۷۹	۳-۶-۸ هم‌نام لغتاری
۷۹	۳-۶-۹ هم‌ریشه
۷۹	۳-۶-۱۰ واژه برادف
۸۰	۳-۶-۱۱ جفت‌های تاب
۹۰	۳-۶-۱۲ آناگرام
۹۰	۳-۶-۱۳ قیاس
۹۰	۳-۶-۱۴ واژه‌های دوطرفه
۹۱	۳-۷-۱ انواع واژه
۹۱	۳-۷-۱ نام خانوادگی
۹۷	۳-۷-۲ صوت
۹۸	۳-۷-۳ واژه جنسیت
۱۱۱	۳-۷-۴ توصیفگر
۱۱۱	الف) توصیفگر:
۱۱۱	ب) واژه‌های احتیاطی یا ملایم ساز
۱۱۲	پ) تشدیدگر
۱۱۲	۳-۷-۵ پروازگی
۱۱۳	۳-۷-۶ حرف اضافه
۱۱۳	۳-۷-۷ واژه‌های تابو و واژه‌های خوشایند
۱۱۵	۳-۷-۸ واژگان زشت
۱۱۹	۳-۷-۹ واژه‌های عامیانه و صنفی
۱۲۲	۳-۷-۱۰ واژگان طبقه بالا و غیربالا
۱۲۳	۳-۷-۱۱ زبان نژادپرستانه
۱۲۳	۳-۷-۱۲ زبان عناوین روزنامه نگاری
۱۲۴	۳-۷-۱۳ برابر نهاد
۱۲۴	الف) هم‌آیی صفت

۱۲۶	(ب) شکل واژگانی
۱۲۷	فصل چهارم: صرف
۱۲۸ -	۱-۴ انواع صرف
۱۲۸	۱-۱-۴ شمارش
۱۲۹	۲-۱-۴ شخص
۱۳۰	۳-۱-۴ جنسیت و طبقه اسم
۱۳۲	۴-۱-۴ وجه
۱۳۳	۱-۴ زمان و حالت
۱۳۴	۶-۱-۴ وجه فعلی
۱۳۵	۷-۱-۴ واژه بسته
۱۳۶	۲-۴ واژه شناسی و واژه شناسی
۱۳۶	۱-۲-۴ تفاوت صرف و مشتق
۱۳۹	فصل پنجم: اجزای کلام
۱۴۰	۱-۵ اسم
۱۴۴	۱-۱-۵ ساختار اسم
۱۴۴	۲-۱-۵ اسم قابل شمارش و غیرقابل شمارش
۱۵۱	۳-۱-۵ اسم مرکب انگلیسی
۱۵۴	۴-۱-۵ اسم در فارسی
۱۵۵	۵-۱-۵ اسم مشتق در فارسی
۱۵۵	۶-۱-۵ اسم مرکب فارسی
۱۵۶	۲-۵ صفت
۱۵۷	۱-۲-۵ ساختار صفت
۱۵۹	۲-۲-۵ صفت کیفی
۱۵۹	۳-۲-۵ صفت طبقه بندی کننده
۱۶۰	۴-۲-۵ صفت رنگ
۱۶۰	۵-۲-۵ صفت تاکیدی
۱۶۱	۶-۲-۵ صفت فاعلی
۱۶۲	۷-۲-۵ صفت مفعولی
۱۶۳	۸-۲-۵ صفت مرکب انگلیسی
۱۶۵	۹-۲-۵ صفت/ قید مقایسه یکسان
۱۶۵	۱۰-۲-۵ صفت برتر
۱۶۷	۱۱-۲-۵ صفت برترین

۱۷۰	۱۲-۲-۵ صفت ضریبی برتر
۱۷۰	۱۳-۲-۵ جایگاه صفت
۱۷۵	۱۴-۲-۵ ترتیب صفت‌ها
۱۷۷	۱۵-۲-۵ صفت اسنادی و غیرصفت اسنادی
۱۷۹	۱۶-۲-۵ صفت در زبان فارسی
۱۷۹	الف) صفت فاعلی
۱۸۰	ب) صفت مفعولی
۱۸۰	پ) صفت برتر
۱۸۰	ت) صفت سبب
۱۸۰	۱۷-۲-۵ صفت مرکب فارسی
۱۸۱	۳-۵ قید
۱۸۸	۴-۵ فعل
۱۸۸	۱-۴-۵ فعل در زبان فارسی
۱۸۸	۲-۴-۵ ساخت فعل تکوازی در زبان فارسی
۱۹۱	۳-۴-۵ فعل‌های مرکب فارسی
۱۹۴	۴-۴-۵ فعل لازم یک شخصه
۱۹۴	۵-۴-۵ فعل شبه کمکی
۱۹۴	۶-۴-۵ فعل غیر شخصی
۱۹۵	۷-۴-۵ انواع فعل انگلیسی
۱۹۶	۸-۴-۵ تقسیم‌بندی معنایی فعل تکوازه
۱۹۹	۹-۴-۵ فعل اصلی و معنا
۱۹۹	۱۰-۴-۵ الگوهای ظرفیت فعل‌های انگلیسی
۲۰۲	۱۱-۴-۵ فعل دو مفعولی در فارسی
۲۰۴	۱۲-۴-۵ فعل نخستین
۲۰۴	۱-۱۲-۴-۵ فعل be
۲۱۱	۲-۱۲-۴-۵ فعل have
۲۱۱	۳-۱۲-۴-۵ فعل do
۲۱۲	۱۳-۴-۵ فعل ربطی و جایگزین be
۲۱۴	۱۴-۴-۵ فعل مشخص و نامشخص
۲۱۴	۱۵-۴-۵ فعل بیقاعده
۲۱۶	۱۶-۴-۵ فعل عبارتی
۲۲۱	۱۷-۴-۵ فعل همایی

- ۲۲۴ ۱۸-۴-۵ ساخت فعل در زبان انگلیسی
- ۲۲۵ ۱-۱۸-۴-۵ فعل ساده:
- ۲۲۵ ۲-۱۸-۴-۵ فعل اشتقاقی
- ۲۲۷ ۳-۱۸-۴-۵ فعل مرکب انگلیسی
- ۲۲۸ ۱۹-۴-۵ فعل گذرا و ناگذرا
- ۲۲۸ ۱-۱۹-۴-۵ فعل ناگذرا (لازم)
- ۲۳۱ ۲-۱۹-۴-۵ فعل گذرا (متعدی)
- ۲۳۳ ۳-۱۹-۴-۵ فعل های دووجهی
- ۲۳۵ ۱-۹-۴-۵ فعل ناگذرا و گذرا با معنای متفاوت
- ۲۳۵ ۵-۱۹-۴-۵ فعل های سه سویه
- ۲۳۷ ۶-۱۹-۴-۵ فعل گذرا به همراه مفعول و متمم مفعولی
- ۲۳۸ ۷-۱۹-۴-۵ فعل گذرا به همراه مفعول و گروه حرف اضافه ای
- ۲۳۹ ۸-۱۹-۴-۵ فعل با حرف اضافه اختیاری قبل از مفعول
- ۲۴۰ ۹-۱۹-۴-۵ فعل با the - clause
- ۲۴۰ ۱۰-۱۹-۴-۵ فعل های حواس انتزاعی
- ۲۴۲ ۲۰-۴-۵ اسم مصدر
- ۲۴۵ فصل ششم: وندگذاری
- ۲۴۶ ۱-۶ قواعد واژه سازی
- ۲۴۷ ۲-۶ ساختار واژه
- ۲۴۷ ۳-۶ نقش وند
- ۲۴۹ ۴-۶ کاربرد وندها
- ۲۵۳ ۵-۶ محدودیت های پر کاربرد بودن وند
- ۲۵۴ ۶-۶ سنجش پر کاربرد بودن وند
- ۲۵۵ ۷-۶ تغییرات تاریخی در پر کاربرد بودن وند
- ۲۵۷ ۸-۶ پر کاربرد بودن و خلاقیت
- ۲۵۸ ۹-۶ تغییرات واکه: «ایلات» و «املات»
- ۲۵۸ ۱۰-۶ تحول همخوان
- ۲۵۹ فصل هفتم: وند
- ۲۶۰ ۱-۷ پیشوند و پسوند -a/ a-
- ۲۶۲ ۲-۷ وندهای اسم ساز
- ۲۶۲ ۱-۲-۷ پسوند -age
- ۲۶۲ ۲-۲-۷ پسوند -al

۲۶۳	-ance/-ence پسوند ۳-۲-۷
۲۶۳	-ant پسوند ۴-۲-۷
۲۶۳	-ate پسوند ۵-۲-۷
۲۶۴	-ful پسوند ۶-۲-۷
۲۶۴	-iana پسوند ۷-۲-۷
۲۶۴	-ive پسوند ۸-۲-۷
۲۶۴	-ation پسوند ۹-۲-۷
۲۶۴	-ator پسوند ۱۰-۲-۷
۲۶۴	-ction/-xion پسوند ۱۱-۲-۷
۲۶۵	-dom پسوند ۱۲-۲-۷
۲۶۵	-eau پسوند ۱۳-۲-۷
۲۶۵	-ce پسوند ۱۴-۲-۷
۲۶۶	-cer پسوند ۱۵-۲-۷
۲۶۶	-er/-or پسوند ۱۶-۲-۷
۲۶۷	-ery پسوند ۱۷-۲-۷
۲۶۸	-ess پسوند ۱۸-۲-۷
۲۶۸	-ette پسوند ۱۹-۲-۷
۲۶۸	-hood پسوند ۲۰-۲-۷
۲۶۸	-ine/-in پسوند ۲۱-۲-۷
۲۶۹	-ing پسوند ۲۲-۲-۷
۲۶۹	-ion پسوند ۲۳-۲-۷
۲۶۹	-is /-es پسوند ۲۴-۲-۷
۲۶۹	-isation/-ization پسوند ۲۵-۲-۷
۲۶۹	-ism پسوند ۲۶-۲-۷
۲۷۰	-ist پسوند ۲۷-۲-۷
۲۷۰	-ite پسوند ۲۸-۲-۷
۲۷۱	-itis پسوند ۲۹-۲-۷
۲۷۱	-ity پسوند ۳۰-۲-۷
۲۷۱	-ment پسوند ۳۱-۲-۷
۲۷۲	-nce/-ncy پسوند ۳۲-۲-۷
۲۷۲	-ness پسوند ۳۳-۲-۷
۲۷۳	-rance / -erance پسوند ۳۴-۲-۷

۲۷۳	-ship ۲۵-۲-۷ پسوند
۲۷۳	-ster ۳۶-۲-۷ پسوند
۲۷۴	-th ۳۷-۲-۷ پسوند
۲۷۴	-ty ۳۸-۲-۷ پسوند
۲۷۴	-us ۳۹-۲-۷ پسوند
۲۷۴	۳-۷ وندهای فعل ساز
۲۷۵	-ate ۱- ۳-۷ پسوند
۲۷۵	be- ۲- ۳-۷ پسوند
۲۷۵	-en ۱- ۳-۷ پسوند
۲۷۶	en-/em- ۴- ۳-۷ پیشوند
۲۷۶	en-/em- ۵- ۳-۷ پسوند
۲۷۶	-isc/-ize ۶- ۳-۷ پسوند های ۱-۲ و ۳-۷
۲۷۷	۴-۷ وندهای صفت ساز
۲۷۸	-able ۱-۴-۷ پسوند
۲۸۱	-al ۲-۴-۷ پسوند
۲۸۲	-an ۳-۴-۷ پسوند
۲۸۲	-ary/-ery/-ory ۴-۷-۴ پسوندهای
۲۸۳	-al ۵-۴-۷ پسوند
۲۸۳	-ative ۶-۴-۷ پسوند
۲۸۳	-ed ۷-۴-۷ پسوند
۲۸۴	-en ۸-۴-۷ پسوند
۲۸۴	-ate ۹-۴-۷ پسوند
۲۸۴	-ese ۱۰-۴-۷ پسوند
۲۸۴	-esque ۱۱-۴-۷ پسوند
۲۸۴	-ful ۱۲-۴-۷ پسوند
۲۸۵	-less ۱۳-۴-۷ پسوند
۲۸۵	-free ۱۴-۴-۷ پسوند
۲۸۵	-ic /-ical ۱۵-۴-۷ پسوند
۲۸۶	-ing ۱۶-۴-۷ پسوند
۲۸۶	-ish ۱۷-۴-۷ پسوند
۲۸۷	-ive ۱۸-۴-۷ پسوند
۲۸۷	-like ۱۹-۴-۷ پسوند

۲۸۸	۲۰-۴-۷ پسوند -ly
۲۸۸	۲۱-۴-۷ پسوند -oid
۲۸۸	۲۲-۴-۷ پسوند -ous
۲۸۹	۲۳-۴-۷ پسوند -ious
۲۸۹	۲۴-۴-۷ پسوند -eous
۲۸۹	۲۵-۴-۷ پسوند -ose
۲۹۰	۲۶-۴-۷ پسوند -wise
۲۹۰	۲۷-۴-۷ پسوند -ly
۲۹۰	۵-۷ وندهای چند ر
۲۹۰	۱-۵-۷ پسوند -l-
۲۹۰	۲-۵-۷ پسوند wards, ward
۲۹۰	۳-۵-۷ پسوند -ways, -ways
۲۹۱	۶-۷ وندهای عدد
۲۹۱	۱-۶-۷ پیشوند uni-
۲۹۱	۲-۶-۷ پیشوند bi-
۲۹۱	۳-۶-۷ پیشوند di-
۲۹۲	۴-۶-۷ پیشوند tri-
۲۹۲	۵-۶-۷ پیشوند quadr-
۲۹۲	۶-۶-۷ پیشوند sept-
۲۹۲	۷-۶-۷ پیشوند deca-/deci-
۲۹۲	۸-۶-۷ پیشوند nona-
۲۹۲	۹-۶-۷ ریشه cente- / centi-
۲۹۳	۱۰-۶-۷ پیشوند milli-
۲۹۳	۱۱-۶-۷ پیشوند half-
۲۹۳	۱۲-۶-۷ پیشوند demi-
۲۹۳	۱۳-۶-۷ پیشوند semi-
۲۹۳	۱۴-۶-۷ پیشوند multi-
۲۹۴	۱۵-۶-۷ پیشوند poly-
۲۹۴	۱۶-۶-۷ پیشوند omni-
۲۹۴	۱۷-۶-۷ پیشوند macro-/ mega-
۲۹۵	۱۸-۶-۷ پیشوند micro-
۲۹۵	۱۹-۶-۷ پیشوندهای super- و hyper-

پیشگفتار

واژه معنای واحد و جهانشولی ندارد و هر زبان ساختار منحصر بفردی برای واژگان خود دارد که ممکن است با زبان‌های دیگر اختلاف داشته باشد. هر واژه یک سازمان پیچیده با جنبه‌های مختلف زبانی و غیر زبانی است و به همین دلیل برای زبانشناسان این امکان وجود ندارد که به یک تعریف واحد در مورد معنای واژه برسند. حداقل چهار معیار مهم برای تعریف واژه وجود دارد: ۱- فاصله، ۲- معنا، ۳- آهنگ، ۴- مهمانپذیر بودن^۱ و یا غیر قابل تقسیم بودن.

معیار فاصله برای فضای چاپ تعیین شده است که هر واژه با فاصله خاصی از هم قرار می‌گیرند. اما این معیار را نمی‌توان بر زبان گفتار به عنوان مبنای شناخت واژه‌ها مورد توجه قرار داد به ویژه اینکه همه زبان‌ها صورت نوشتاری ندارند.

معیار دوم، معنا است که به عنوان ابزاری برای شناسایی واژه مطرح می‌شود. منطق آن این است که هر واژه حاوی معنا یا بخشی از معنا است که می‌تواند از بقیه واحدهای معنایی جدا شود. این معیار نمی‌تواند در همه موارد کاربرد داشته باشد زیرا عامل معنا مشکلی را در تمایز بین تکواژ و واژه ایجاد می‌کند. و اگر این معیار به تنهایی برای شناسایی واژه به کار رود، دیگر نمی‌توان بین واژه، عبارت، اصطلاح و یا حتی مجموعه‌ای از واژگان که یک معنا را بیان می‌کنند فرق گذاشت.

در برخی از زبان‌ها ویژگی تکیه به عنوان معیار شناسایی واژه تلقی می‌شود زیرا تکیه فقط بر روی هجای خاصی در هر واژه قرار می‌گیرد. به عبارتی دیگر، جایگاه تکیه در هر واژه ثابت است. با این معیار می‌توان مرز واژه‌ها را در گفتار تشخیص داد. اما ممکن است مرز بین مشکلاتی را ایجاد کند.

هنگامی که واژه‌ای شناسایی شد، آنگاه باید دید که آیا می‌توان پذیرای مهمان باشد. به عبارتی، آیا می‌توان آن واژه را تقسیم کرد و در داخل آن واژه، واژه دیگری قرار داد. امکانپذیر باشد، پس آنچه در اختیار داریم یک واژه واقعی نیست.

باید دانست که برای به رسمیت شناختن واژه تنها یک معیار کافی نیست که زبان تأیید آن چند معیار به طور همزمان درگیر هستند. در توانایی انسان برای کاربرد خلاقانه زبان واژه نقش مهمی را ایفا می‌کند و مجموعه واژگان یک نظام پویا است و به اختیار خود می‌توانیم واژه‌هایی به این گنجینه لغات اضافه کنیم و یا حتی معنای آنها را در حوزه‌های دیگر گسترش دهیم.

ما چقدر واژه می‌دانیم؟

همانگونه که به نظر می‌رسد، این سوال ساده‌ای نیست. همه می‌دانیم که مجموعه واژگان نمی‌تواند بیش از اندازه بزرگ باشد چرا که ما به دلایلی شاید هرگز مجبور نبوده‌ایم حجم زیادی از واژه‌ها را یاد بگیریم. با این حال، وقتی به آن می‌اندیشیم، درمی‌یابیم که دنیای پیرامون ما بسیار نامحدود است. اما چگونه است که با واژگان محدود می‌توانیم تعداد نامحدودی از موقعیت‌ها را توصیف کنیم؟

تعداد جملاتی که در اختیار ماست محدود است اما دایره واژگانی ما هیچگونه محدودیتی ندارد و این به نوبه خود در کاربرد خلاقانه زبان نقش مهمی را ایفا می‌کند. بنابراین، سوال اینجاست: ما چند لغت

*****

می‌دانیم؟ طبق نظر «پینکر» (۱۹۹۹) وقتی کودکی اولین بار به مدرسه می‌رود، حدود سیزده هزار واژه می‌داند. یک فرد دیپلمه حدود ۶۰ هزار واژه و یک شخص بزرگسال باسواد شاید دو برابر این تعداد واژه بداند. ممکن است به نظر رسد که عدد ۱۲۰ هزار خیلی بزرگ باشد ولی به این فکر کنید که با این تعداد واژه می‌توانید اسم همه اشخاص و مکان‌ها (خیابان‌ها، شهرها، کشورها و غیره) را بگویید. این اسم‌ها همه واژه‌هایی هستند که شما می‌دانید. در مجموع می‌توان گفت هر شخصی که بر زبان تسلط دارد در واقع حجم حیرت‌آوری از واقعیت‌ها را که به صورت واژه به رمز کشیده شده است می‌داند. این فهرست واژه‌ها را که گرچه فهرستی کاملی نیست دایره واژگان می‌گویند.

هنگامی که در باره زبان مادری خود فکر می‌کنیم، وجود و حضور واژه برای ما امر بدیهی تلقی می‌شود زیرا آن‌ها برای ما آشنا هستند و در خواندن یک متن چاپ شده، واژه‌هایی را روی ورق کاغذ می‌بینیم که بسیار منظم و آه‌اصل معین در کنار هم چیده شده‌اند. اما اکنون تصور کنید در موقعیتی هستید که هر شخصی که پیرامون شماست به زبانی صحبت می‌کند که برای شما بیگانه است و دیگر وجود و حضور واژه‌ها برای شما یک امر بدیهی نخواهد بود. هنگامی که به شخصی که به زبان فرانسوی، و یا به زبان ژاپنی حرف می‌زنید گوش می‌دهید، و تلاش می‌کنید تا واژه‌ها را تشخیص دهید تنها چیزی که دریافت می‌کنید فقط صداهای نامأنوم است. و تنها هنگامی که او اندکی آرام‌تر صحبت کند، شما قادر خواهید بود آن مجموعه صداهای نامأنوم را به صورت واژه‌های جدا از هم تفکیک کنید. واقعیت فیزیکی کلام این است که علایم عمدتاً پیوسته هستند و بین آن‌ها اصلاً شکاف و فاصله‌ای وجود ندارد. «پینکر» اضافه می‌کند (۱۹۹۵، ۱۵۹-۱۶۰) «هنگامی که بویشتوری به انتهای دامنه‌ای از صداهای می‌رسد که به نوعی با مدخلی از فرهنگ واژگان ذهنی ما هماهنگ دارد، در خیال خود مرزهای واژگان را حس می‌کند.» توانایی تجزیه و تحلیل جریان پیوسته صداهای نامأنوم (زبان گفتاری) به صورت واحدهای منفک از هم (به عنوان مثال، واژه) کار ساده‌ای نیست و بخش اصلی درک زبان را در بر می‌گیرد. هنگامی که به زبانی تسلط پیدا کردید، قادر خواهید بود به راحتی واژه‌های آن را شناسایی کنید. این توانایی بدون دانستن و درک بسیاری از ویژگی‌هایی که مربوط به آن واژه است امکانپذیر نمی‌باشد.

دانستن واژه یعنی چه؟

به عبارت دیگر، ما وقتی واژه‌ای را یاد گرفته‌ایم، همراه آن چه نوع اطلاعاتی را آموخته‌ایم؟ به نظر می‌رسد اطلاعاتی که در واژه‌ای به رمز کشیده می‌شود نسبتاً پیچیده است. یک واژه اطلاعات مختلفی را به همراه خود دارد. موارد زیر از آن جمله‌اند:

(۱) اطلاعات آوایی / واجی

ما برای هر واژه، تلفظی را یاد گرفته‌ایم. به عنوان مثال، بخشی از دانش ما درباره واژه book، صدا و یا به عبارت دقیق‌تر توالی صداهاست.

(۲) اطلاعات ساختار واژگانی

*****

ما برای هر واژه‌ای که یاد گرفته‌ایم در باره ساختار درونی آن چیزی می‌دانیم. به عنوان مثال، شم زبانی به ما می‌گوید که واژه books ظاهراً از دو قسمت تشکیل یافته است: واژه book و عنصر اضافه شده -s برای جمع بستن آن.

(۳) اطلاعات معنایی:

تقریباً برای هر واژه‌ای که می‌دانیم، یک یا چند معنا یاد گرفته‌ایم. به عنوان مثال، دانستن واژه brother به این معناست که آن معنای خاصی دارد یعنی رابطه خویشاوندی مذکر درون خانواده و بین فرزندان. البته ممکن است که معناهای گسترده خاصی که این واژه دارد را ندانیم مانند جمله زیر هیچ رابطه‌ای با خویشاوندی ندارد:

John is so friendly and helpful; he's a regular brother to me

(جان بسیار صمیمی و سودمند است. او برای من مانند یک برادر دایمی است.)

(۴) اطلاعات کاربردشناسی

برای هر واژه‌ای که یاد می‌گیریم، نه تنها معنای آن را یاد می‌گیریم، بلکه می‌دانیم که چگونه آن واژه را در بافت گفتمان به کار ببریم. به عنوان مثال، واژه brother نه تنها برای اشاره به رابطه خویشاوندی مذکر درون خانواده و بین فرزندان استفاده می‌شود، بلکه می‌تواند در نقش واژه ندا در مکالمه نیز به کار رود: Oh brother! What a mess! در برخی موارد، به نظر می‌رسد که اهمیت در کاربرد واژه‌ها است و نه در معنای آنها. اما واژه hello به دیگری اشاره می‌کند که برای سلام گفتن استفاده می‌شود و به جز این کاربرد، معنای خاص دیگری ندارد.

زبان‌شناسان علاوه بر اینکه به اطلاعات ما در باره واژه‌هایمان علاقمند هستند، آنها می‌خواهند فرضیه‌هایی را ارائه دهند که تبیین کننده نمادهای قابل قبول این دانش باشد. برخی شروع می‌توانیم پرسیم که آیا فرهنگ لغت وبستر نماد مناسبی از دانش واژگانی یک اهل زبان است؟ برای مثال، مدخل واژه baker نماینده مناسبی از آنچه که ما در باره این واژه می‌دانیم است؟ به مدخل واژه baker توجه کنید:

bake /beik/ v. baked, baking.

1. to cook esp. in an oven, with dry heat.
  2. to harden and dry in or as if in an oven <bake pottery>
- n. A social gathering at which baked food is served.
- baker n.

حداقل سه نکته قابل طرح است. نکته اول اینکه تنها اطلاعاتی که در مورد واژه baker داده شده است این است که آن یک اسم است. فرهنگ لغت هیچ مدخل تعریف شده‌ای برای baker یا وسیله‌ای برای استنباط معنای آن از bake ارائه نمی‌دهد. معنای اسم به نحوی به معنای خود فعل ربط دارد اما ماهیت این ارتباط دقیقاً چیست؟ فرهنگ لغت هیچ اطلاعات دیگری نمی‌دهد. ما با توجه به شم زبانی خود

*****

'discourse

Webster

'exclamation

می‌دانیم که واژه baker به شخصی اشاره می‌کند که عمل bake را انجام می‌دهد و نه اینکه چیزی باشد که bake شده است. با همه اینها، فرهنگ لغت مشخص نمی‌کند چرا و چگونه ما یک گزینه را به گزینه دیگر ترجیح می‌دهیم.

نکته دوم این است که نشان دادن دانش خود در مورد واژه‌هایی که فقط شامل مدخل‌هایی از نوعی که در بالا ذکر شده است نمی‌تواند رابطه واژه‌هایی که صورت یکسان دارند مانند [verb] + er را تبیین کند. از این رو، جفت واژه‌هایی چون:

weave (v) / weaver (n), pout (v) / pouter (n), bake (v) / baker (n)

مدخل‌های مستقل و ظاهراً بدون ارتباطی با یکدیگر هستند. اما این برخلاف شم زبانی است. در همه موارد می‌توان پیش‌بینی کرد که معنای فعل به معنای اسم ربط دارد. یعنی که [verb] + er شخصی است که کاری را انجام می‌دهد.

نکته سوم این است که فرهنگ لغت یک فهرست محدود دارد و اطلاعات موجود در آن نیز محدود است. به عنوان مثال، واژه chairman در فرهنگ لغت نیست، و chairman هم نیست. اهل زبان در برخورد با این دو واژه تمایز ندیده و راحتی می‌تواند بگوید که chairman کسی است که عمل chairman را انجام می‌دهد یا سبیل کسی است که اهل منطقه Chairman است. فرهنگ نمی‌تواند جوابگوی حوزه کاری افرادی باشد که واژه‌های جدید بدیع می‌کنند و یا واژه‌های موجود را به نحو خاصی تجزیه و تحلیل می‌کنند.

علاوه بر انواع اطلاعاتی که در اینجا بررسیده شده است و هر سخنوری که از واژه‌ها استفاده می‌کند از آنها آگاه است، واژه‌ها جنبه‌های دیگری نیز دارند که مورد مطالعه و بررسی زبانشناسان است و ممکن است اهل زبان در باره آنها آگاهی نداشته باشد. به عنوان مثال، واژه‌ها و کاربرد آنها در بین گروه‌های مختلف سخنوران در معرض تغییر و دگرگونی است. به عنوان مثال، در انگلیسی آمریکایی، واژه bonnet می‌تواند برای اشاره به یک نوع کلاه استفاده شود در حالی که در انگلیسی بریتانیایی علاوه بر این معنا، به «کاپوت ماشین» نیز اشاره می‌شود. در ضمن، واژه‌ها و کاربرد آنها در طول زمان نیز در معرض تغییر و دگرگونی قرار می‌گیرند. به عنوان نمونه، واژه deer زمانی یک واژه عام به معنای «پستاندار» بود اما اکنون فقط به گونه خاصی از حیوان یعنی آهو اشاره می‌کند.

این حقایق مربوط به تغییرات و دگرگونی‌های واژگانی در طی زمان ممکن است برای افراد عادی و حتی بسیاری از تحصیلکرده‌ها معلوم و مشخص نباشد. اما اینها زیر شاخه‌ای از زبان‌شناسی را تشکیل می‌دهند که به آن دگرگونی و تغییر زبانی گفته می‌شود.

این کتاب که مقدمه‌ای بر واژه‌شناسی انگلیسی و فارسی است نویسنده کوشیده است با گردآوری، تصحیح، تالیف و افزایش داده‌های مناسب از یافته‌های خود که در بخش منابع درج شده است نمایی کلی از ساختار واژه‌ارایه دهد. موضوعاتی اصلی که در این پژوهش بررسی شده است شامل تعریف واژه، شیوه‌های ساخت واژه، روابط واژگانی، وند و ریشه، اجزای اصلی کلام از جمله اسم، صفت، فعل و قید، املاي واژگان و رابطه حرف و معنا است. البته در کنار این عناوین، مطالبی جهت درک بهتر مبحث واژه‌شناسی نیز آرایه شده است.